

Kungl. Utrikesdepartementet.

Avd: _____

Grupp: _____

Mål: _____

31

Richard Jahn,

Finsh medbesvara.

(Boman)

Dahm, Wilhelm (bror till Richard Dahm)

Hinkelday

Boman

Wetsch, Rudolf

(frågor and. Roedl, Supprian, Laarmann, Wallenstein, Poertzgen, Zoltan Rivo, de Mohr, Hille, Wilhelm Langfelder, Bergemann)

Schmidt, Adolf

Richter

von Bredow, Hasso

Vorwerk, Joachim

von Hinckelday, Heinz-Helmut

Glauber

Kelly, James

Schmid, Walter

Schmidt, Rudolf

Schmidt, Hans

Beckerle

v. Pannwitz

Bergemann

Richard Dahm 31

P 2 Kew

Helsingfors den 27 januari 1955.

Raoul Wallenberg.

Nr. 108.

Strängt förtroligt.

Nr 1.

5/2 August

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Roman Jag har till chefen för politiska avdelningen meddelat att en finsk från Sovjetunionen frisläppt fånge haft kännedom om Raoul Wallenbergs vistelse i Leningrad. Tyvärr har denna man varit bortrest från Helsingfors, men jag hoppas inom kort få kontakt med honom.

Sedan jag erfarit, att en annan från Sovjetunionen återkommen finsk medborgare skulle kunna ha upplysningar om Wallenberg, har jag i dag haft besök av en här boende affärsman, direktör Wilhelm Dahm, som berättat följande:

Hans bröder Richard Dahm hörde till den grupp finnar, som vid krigsslutet på rysk begäran utlämnades till Sovjetunionen. Han hade nu jämte den förste av mig antydda personen frigivits och återkommit till Helsingfors efter att hava under nio år suttit i elva olika ryska fängelser och upplevt fantastiska händelser bl.a. i Sibirien. I slutet av maj 1945 hade Richard Dahm sut-

Hel. 27.1.55 108/1.

1278

tit i Ljubljanka-fängelset i Moskva. Från granncellen hade han

fått knackningar i värmeledningen vilka efter en tid avstannat. En dag hade fängvaktaren från att ha varit i granncellen kommit med en matbricka till Dahm och under en tallrik återfann Dahm en vasserslapp, på vilken stod "Raoul Wallenberg, Stockholm." Dahm hade aldrig sett Wallenberg men var övertygad om att det var han, som satt i granncellen. Fångarna fingo aldrig råka varandra där.

1948 hade Dahm hört av en annan fänge, att denne råkat en tysk fänge, major Hinkeldej i fängelset i Wladimir, c:a 165 km nordost om Moskva. Hinkeldej hade berättat, att han i disciplinfängelset La Forte (?) i Moskva under hösten 1947 råkat Wallenberg. Wallenberg hade sagt, att "han ej blivit förhörd" intill dess. Troligen menade han, att han ej varit inför domstol.

Hinkeldej hade blivit dömt till 25 års fängelse. Kanske, menade min sagesman, hade han återkommit till Tyskland eller kunde väntas återkomma dit, då han säkert ville berätta om Wallenberg.

Brodern Richard Dahm hade uppgivit, att han och ett par andra finska fångar skrivit direkt till Vorosjilov och begärt att bli hemskända. En avskrift av ansökan hade sänds till Molotov. Min sagesman frambästade förslaget - vilket jag här rofererar för intressets skull - att Wallenbergs mor skulle skriva direkt till Vorosjilov, som enligt broderns åsikt hade ett bestämmande inflytande, och anhålla om Wallenbergs återvändande. Det skulle, menade han, hjälpa bättre än diplomatiska framställningar.

Jag hoppas inom kort kunna återkomma om den andre frigivne fången, Romans upplysningar. Om möjligt skall jag också söka få kontakt med Richard Dahm själv. Han är f.n. sjuk och hade därför
Hel. 27.1.55. 108/2.

lämnat uppgifterna till sin broder.

Gösta Engzell

Hel. 27.1.55. 103/3.

frisläppta fångar från
Ryssland.

Helsingfors den 25 januari 1955.
HP 1.

Förtroligt.

26/1 *Ch. T. T.*

Broder,

Friherre Ernst von Born ringde mig i går och sade att han haft besök av en av de från Sovjetunionen frisläppta fångarna från kriget, vid namn Boman. Denne hade berättat, att han råkat i Ryssland en Freiherr Rudolf Wetsch från Ungern, som omtalat, att han sommaren 1945 suttit i ett fängelse i Leningrad tillsammans med Raoul Wallenberg. Det fanns inga tvivel om sanningen här.

Om Du anser att jag skall forska vidare, har jag möjlighet få tag i Boman.

/u./ Gösta Engzell

Utrikesrådet G. Jarring,
Utrikesdepartementet.

1279

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från utrikesrådet Jarring till ambassadören
Engzell, dagtecknat den 3 februari 1955.

Åberopande 108 B. 27.1.55 ber jag att få översända ett frågeformulär, som ger Dig ledning hur förhör med Richard Dahm lämpligen bör föras. Jag antar att exempelvis Petersén skulle kunna göra utfrågningen, men jag vore Dig tacksam, om Du ville för honom särskilt framhålla vikten av att hela ärendet icke diskuteras med någon utanför beskickningen och helst med så få personer som möjligt även inom densamma. Jag vore vidare tacksam om svaret kunde adresseras endera till mig eller Lundberg, eftersom vi ha lagt upp ett särskilt arkiv för Wallenberg-ärendet och vi vill undvika att det går till det stora arkivet.

Frågeformulär
vid förhör med Richard Dahm.

- 1) Dahm ombedes först försöka angiva så exakt som möjligt i vilka fängelser resp. läger han hållits internerad samt om möjligt tiderna för vistelsen i de olika fängelserna, resp. lägren.
- 2) Kan han rita en skiss över Lubianka-fängelset eller i varje fall över den del, vari han hölls inspärrad i maj 1945. Skissen må vara hur enkel som helst. På skissen bör angivas numret på Dahms egen cell samt numret där Dahm säger sig förstå, att W. suttit.
- 3) Vilka fångar sutto i granncellerna intill?
- 4) Kunde "knack"-förbindelse hållas med cellgrannar rakt ovanför resp. nedanför den egna cellen?
- 5) Lärde sig Dahm själv att kommunicera medelst knackningar?
- 6) Vilket system - morse eller "idiot"-systemet?
- 7) Vilket system begagnade i så fall D.?
- 8) Kan han beskriva "idiot"-systemet?
- 9) Vet han namnet på någon av fångvaktarna i Lubianka? Särskilt då den som medförde lappen?
- 10) Var lappen skriven med latinska eller kyrilliska bokstäver?
- 11) Har D. den uppfattningen, att fångvaktaren medvetet överbringade lappen för D:s kännedom?
- 12) Under hur lång tid hörde D. knackningarna från granncellen?
- 13) När började resp. slutade knackningarna?
- 14) Vilken typ av knackningar i detta särskilda fall?
- 15) Besvarade D. dessa knackningar?
- 16) Vad kan D. erinra sig beträffande Hinckeldey?
- 17) Känner D. till att majoren Heinz-Helmut von Hinkeldey hade en broder Joachim-Hans von Hinkeldey, som är direktör för Rhein-Ruhr-Banks filial i Solingen? (Jag har här medtagit fullständigt namn på dir. H., om D. ev. vill skriva och lämna uppgift om brodern Heinz-Helmut).

- 18) Avses med "Le Forte" manne Lefortovskaja-fängelset i Moskva?
- 19) Kan D. manne erinra sig, huruvida von Hinckeldey uppgav någon bestämd tidsperiod beträffande vistelsen i Lefortovskaja-fängelset?
- 20) Är Dahm säker på, att det var hösten 1947 som von Hinckeldey uppgav sig ha träffat R.W.?
- 21) Nämnade v. Hinckeldey något om hur länge R.W. skulle ha befunnit sig i Lefortovskaja. Man skulle kunna tro, att v. Hinckeldey verkligen nämnt en avsevärd tidsperiod, enär han säger "ej blivit förhörd intill dess".
- 22) Erinrar sig D., huruvida v. Hinckeldey själv preciserat tiden för vistelsen i Lefortovskaja?
- 23) Hade v. Hinckeldey uppgivit i vilken cell han suttit i Lefortovskaja?
- 24) Hade han nämnt namnet på medfångar i Lefortovskaja?
- 25) I så fall, känner Dahm till om några av dessa medfångar återvänt från Sovjetunionen?
- 26) Hörde D. von Hinckeldey berätta, om några fångar vid namn Roedl, Supprian, Laarmann, Wallenstein, Poertzgen, Zoltan Rivo, de Mohr, Hille, Wilhelm Langfelder, Bergemann?
- 27) Överhuvudtaget bör Dahm anmodas söka erinra sig så många namn som möjligt på medfångar som han själv lärt känna eller hört andra personer tala om.
- 28) Vad vet han om olika fångars s.k. straff?
- 29) Kan en bestämd tidsperiod fastställas, då massdomar började fällas?

Stockholm den 1 februari 1955.

Undert. Otto Danielsson.

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från ambassadören Ingzell, Helsingfors,
till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den 7
februari 1955.

Ditt brev den 3.2. åberopas.

Jag har i dag haft besök av herr Richard Dahm,
som i närvaro av sin broder, direktör Wilhelm Dahl, mycket
välvilligt berättade om sina äventyr i Sovjetunionen. Dahm
(Richard) är född 1886, har troligen varit av tysk eller bal-
tiskt ursprung och blivit finsk medborgare redan 1919. Han
är liksom sin bror affärsman. Han gör ett vederhäftigt in-
tryck och verkar att ha bra reda på data och fakta. Hög-
falden av intryck och upplevda händelser kanske orsakade att
jag icke kunde få utförliga svar på en del av de uppställda
frågorna, men Dahm är gärna redo besvara nya frågor om vi
behöva hans hjälp. Han betonade ett par gånger, att försik-
tighet vore av nöden beträffande namn och t.ex. fångvaktares
beteende.

Jag utgår ifrån frågeformuläret och upprärr följande.

1) Dahm hade kommit till Moskva den 23 april 1945. Han
hade där, efter ren polisvistelse, först varit i Le Forte
(vilket han bekräftade var det samma som Lefortovskaja-fång-
elset, se pkt 18). I maj 1945 hade han kommit till Ljubianka,
därifrån åter till Le Forte. Han hade sedan varit på ett
stort antal platser, vilka jag icke kunde anteckna men som
jag, om så anses nödvändigt, torde kunna få uppräknade av D.
Jag ansåg icke möjligt att för mycket pressa D. med så in-
gående redogörelser. Han nämnde bl.a. Botirchi (30.000
fångar) Krasnaja Priecha (?), Marinsk och olika platser i
norra Sibirien. Han hade först blivit dömd till 5 års tvångs
arbete, sänds till Sibirien, därifrån sänds till fångelset i
Vladimir, enär straffet ändrats till fängelse, och slutligen
efter avtjänandet förvisats till Sibirien.

D. uppgav, att fångarna ofta måste byta celler för att
ej lära känna varandra. Han hade suttit i celler med 2, 3,
ända till ett hundratal fångar. Han fick ej komma inför
domstol eller försvara sig. En kommission på 3 medlemmar
bestående ens öde.

När D. i slutet av maj 1945 överförts till Ljubianka i
Moskva hade han som cellkamraterfäst två personer:

1281

a) Adolf Schmidt, tysk eller möjligen rumänsk medborgare.

Enligt uppgift hade han varit ledare för tyskarna i Rumänien,

b) en vid namn Richter, som varit å passavdelningen vid tyska beskickningen i Bukarest. Förnamnet erinrade han sig ej.

Dessa båda personer omtalade för D. att de något tidigare i Lubianka råkat Wallenberg och suttit i samma cell som han, d.v.s. tillsammans med honom. D. kunde tyvärr härom icke ge närmare upplysningar men var alldeles övertygad om riktigheten därav.

D. själv satt ungefär 3 veckor i cellen i Lubianka. Då han (i slutet av maj) kom dit, där de två andra då voro, pågick knackningarna från cellen bredvid. Efter tre eller högst 4 dagar upphörde de, troligen därför att fången förflyttats. Knackningarna förekom ej så mycket, det var egentligen på morgonen och när fångvaktaren ej var i närheten eller ej uppmärksammade dem. I Dahms cell var det Schmidt, som mottog och avsånda knackningar. Han använde Morsesystemet. "Idiot"-systemet kände ej D. till (pkt 6-8). D. lärde sig ej själv knacka (pkt 5).

D. visste ej om några knackningar från andra celler än den ifrågavarande (pkt 4). De knackningar som gjordes, rörde sig endast om enkla alldagliga frågor t. ex. när kommer maten? o. dyl.

På begäran om skiss av cellen i Lubianka sade D., att hans egen cell var en vanlig fängelsecell, där tre bäddar funnos. Den cellen bar nr 45. Till vänster eller höger därom (vilka minns han ej säkert) var den cell, där han menar Wallenberg satt. D. hade en gång varit inne i den cellen, men då var den tom. I denna cell, som var ganska smal och enmanscell, var en enkel brits vid ena väggen och ett fönster mitt emot.

D. kunde ej upplysa om fångarna i granncellerna (pkt 3). Fångarna fingo gå ut 20 minuter om dagen men alltid cellvis utan att se cellgrannarna.

En av fångvaktarna, som visat sig i smyg tillmötesgående, hade en dag sagt D. att det satt en finne i cellen bredvid (Wallenbergs-cell). D. hade sagt sig ej tro detta. Vid ett tillfälle, då fångvaktaren burit in maten och kommit från cellen intill hade å brickan funnits en lapp, som fångvaktaren kände till. På denna lapp stod Raoul Wallenberg, Stockholm. D. kände ej namnet å fångvaktaren men var av den uppfattningen att denne medvetet överbringade lappen för D:s kännedom (pkt 11). Namnet var skrivet med vanliga skrivbokstäver, ej ryska. D. hade omedelbart ätit upp lappen av oro för att han eller fångvaktaren skulle bli upptäckt, då de fått minst 5 års straff därför.

Den 1 oktober 1947 kom D. till fängelset i Wladimir. Detta

är ett fängelse för bättre politiska fångar och där satt bl.a. en del tyska diplomater och högre militärer. Dessa syntes över lag ha dömts till 25 års fängelse. Wladimir-fängelset var enligt D. det bästa av de ryska fängelserna.

Under senare delen av 1948 satt D. i Wladimir tillsammans med 3 tyskar:

- a) amiralen Hasso von Bredow,
- b) Oberregierungsrat dr Joachim Vorwerk från tyska beskickningen i Bukarest,
- c) majoren Heinz-Helmut von Hinckeldey.

Beträffande c) kände D. till att han hade två bröder, troligen också i rysk fångenskap. Heinz-Helmut själv hade dömts till 25 års fängelse. D. ville nu skriva ett brev till bröderna i Solingen.

Vorwerk och Hinckeldey berättade D., att de båda i september 1947 suttit i fängelset Le Forte i Moskva. Där hade de båda råkat Wallenberg i september 1947 och även någon tid suttit i samma cell som Wallenberg. D. kunde tyvärr icke uppgiva närmare data om sammanträffandet mellan nämnda tre eller hur länge Wallenberg suttit där. Vorwerk och Hinckeldey hade i oktober 1947 förflyttats till Wladimir. Hinckeldey hade ej sagt vilken cell han suttit i, endast att det varit på nedre botten, där en stor del av tyska beskickningen i Bukarest satt.

D. kände ej till om några av fångarna där återvänt från Sovjetunionen. Troligen ej, då de fått långvariga straff (pkt 25).

Pkt 26. D. kände ej något av de upptagna namnen.

Pkt. 27. D. har råkat flera personer på olika platser men kunde ej precitera några andra än förut nämnda, som skulle kunna tänkas veta något om W. Han nämnde bl.a. en känd tysk gynekolog, professor Glauber från Kiel, som också fått 25 år och satt i Wladimir.

Hinckeldey och Vorwerk hade berättat, att Wallenberg sagt att han blivit "tagen" av ryssar på gatan i Budapest. Han hade varit irriterad för att han aldrig togs till förhör. Han hade nog förhörts men förhören fullföljdes ej.

Pkt 28 och 29. D. uppgav att ryska emigranter, som återkommit till Sovjetunionen, i allmänhet dömts till 10 års fängelse eller tvångsarbete. 5 år gavs sådana, som ej hade

något direkt ofördelaktigt, eljest varierade straffen mellan 5 och 25 år. Om massdomar kunde han ej säga något. . .

D. nämnde vidare, att den nyligen enligt pressen frigivne engelske kaptenen James Kelly (?) också satt i Wladimir. Kanske kunde han ha några upplysningar, menade D.

D. var helt och hållet övertygad om att uppgifterna om Wallenberg voro riktiga. Om Wallenberg nu var i livet, vore det sannolikt att han funnes i Wladimir. Moskva-fängelserna användes som förhörsfängelser. Le Forte var dessutom ett strängt disciplinfängelse med ständigt starkt ljus i cellen och hård behandling.

D. tillät sig föreslå att följande försök gjordes för att kanske få fram klarhet. Wallenbergs moder skulle genom svensk banks förmedling och via rysk bank sända ett belopp t.ex. 50 å 100 rubel till Herr R. Wallenberg, Wladimir, och banken skulle begära mottagningsbevis. D. visste att sådana penningförsändelser befordrats till fångar. Det bör ej gå genom beskickningen, påpekade han, utan helt neutralt via bankerna. Brev få ej mottagas i fängelserna och därför bör inget skrivas. Kanske kan beloppet nå fram och kanske kan ett mottagningsbevis erhållas rent rutinmässigt. Detta får stå för D., som uppgav följande adress:

R. Wallenberg,
Turma (fängelset)
(postowo jaschik) Postbox 21
Wladimir (staden)

(oblast) Wladimir (provinsen)

Mina dåliga försök ange de ryska beteckningarna må ursäktas!

D. hade i övrigt mycket att berätta om upplevelser, särskilt i norra Sibirien, där han varit flera år under stora strapatser. Han hade hört av en rysk fånginspektör, att man räknade med cirka 30 miljoner fångar och förflyttade i Sibirien. Däribland en stor del tyskar, särskilt i fiskerikolchoser vid Ishavskusten, balter och förvisade ryssar. Förhållandena voro svåra. Själv hade han två gånger varit alldeles nära hungerdöden. Efter råd av en tysk läkare-fånge hade han en tid livnärt sig på kolen i elden i lägret.

D. hade på rätt underliga vägar slutligen medgivits hemresa tillsammans med den i mitt brev till Dig den 25.1. omnämnde Boman. Denne, som ännu vore bortrest, visste ej mer än vad han uppgivit för von Born.

Efter besöket ringde mig emellertid D. och uppgav, att han

frågat Boman om vad han visste och detta var, att den ungerske Freiherr Rudolf Wetsch sagt Boman, att han (Wetsch) kommit till Moskva våran 1945 i en fångtransport, däri Wallenberg också medföljt. Mitt nyssnämnda brev upptog ett fängelse i Leningrad men detta beror på ett missförstånd och skall vara Moskva. Boman har till D. sagt, att han ej hade mer att uppgiva. Jag skall ändå söka få ett samtal med Boman, som tycks vara ovillig besöka mig.

Stockholm den 17 februari 1955.

Personligt och strängt förtroligt.

2 bil.

Broder,

./.

Jag översänder en kopia av ett handbrev från Engzell av den 7 februari 1955, vari han redogör för en från Sovjetunionen återvändande finsk medborgares uppgifter om Wallenberg. Samtidigt översänder jag en av kommissarie Danielsson upprättad promemoria med kommentarer till Dahms utsago. Jag skulle vara Dig tacksam, om Du på grundval av dessa två dokument ville delgiva mig Dina synpunkter på möjligheterna att få ut ytterligare uppgifter om Wallenberg från någon eller några av de i Danielssons promemoria nämnda tyskarna. Såvitt Lundberg och jag kan se borde det väl lämpligen vara Walter Schmid, som skulle kunna tänkas sitta inne med ytterligare uppgifter. Beträffande Richter är det väl antagligt, att han ännu icke återkommit från Sovjetunionen, men även härom borde man väl förvissa sig. Vorwerk och Glanber ha ej heller tidigare hörts av oss, men det återstår ju att konstatera, om de verkligen finnas i Tyskland. Den i Danielssons promemoria sist nämnde James Kelly efterforskas av beskickningen i London.

./.

(Gunnar Jarring)

Envoyén K u n l i n ,

B o n n .

- - - - -

Dahm

Kommentarer till Richard Dahms utsaga.

Å sidan 2 har Dahmn berättat, att han i slutet av maj 1945 överfördes till cell 45 i Lubianka och att han där blev cellkamrat med

Adolf Schmidt, tysk eller möjligen rumänsk medborgare samt;

Richter, som varit anställd å passavdelningen vid tyska beskickningen i Bukarest.

Kommentar: Någon Adolf Schmidt finnes icke tidigare omnämnd i handlingarna angående Raoul Wallenberg. Däremot har en ✓ Walter Schmid, Ursprung/Krs. Ulm, Kirchstr.49 tidigare hörts och lämnat uppgifter om att han i Vladimir före januari 1948 sammanträffat med Erhard Hille. Berättelsen lämnar tyvärr inga andra uppgifter om Walter Schmid än att han varit i Vladimir.

Joachim-Hans von Hinckeldey har uppgivit, att Walter Schmid - samme som ovan - borde tillfrågas. Ej heller von Hinckeldey nämner något om Schmidts föregående.

Joachim-Hans von Hinckeldey har även talat om en Rudolf Schmidt, Generaloberst. I Vladimir sedan 1950. Dömd till 25 års fängelse. Togs 1947 eller 1948 i Öst-Berlin av ryssarna. Hustrun, Frau Friedel Schmidt, Krefeld, Friedrich-Ebert- Str. 73.

von Hinckeldey nämner även en Hans Schmidt, Nürnberg, Freystr.11¹ men då denne är född 21/9 1925 så kan han väl knappast ifrågakomma, då ju den av Dahm nämnde skulle ha varit "ledare för tyskarna i Rumänien".

Richter.

Enligt von Hinckeldey befann sig en Polizeiatattaché an der Deutschen Gesandtschaft i Bukarest Richter år 1948 i undersökningsfängelse i Moskva. Han var bördig från Würtenberg. Ingen underrättelse efter 1948.

Enligt Willi Bergemann fanns det i cell 164 i Lefortovskaja-fängelset en polisattaché Gustav Richter från Bukarest. Richter kom till denna cell någon gång efter 17/6 1945.

Man satt i denna cell tillsammans med Gesandter Beckerle och General von Pannwitz. Man torde väl kunna antaga med tämligen stor visshet, att den av Dahm nämnde Richter är identisk med Gustav Richter.

Betr. amiralen Hasuo von Bredow.

(Hörd genom beskickningens i Köln försorg. von Hinckel-dey har lämnat uppgift om namnet och att han återkommit).

Oberregierungsrat Dr. Joachim Vorwerk. (Omnämnd av von Hinckeldey).

Professor Glauber från Kiel. (Ej nämnd tidigare.)

James Kelly (Ej känd tidigare).

Stockholm den 15 februari 1955.

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)
kriminalkommissarie.

G. M.

Avskrift av chifftertelegram till
Beskickningen i Helsingfors den
2 oktober 1957.

13 Sedan det uppgivits att den i Eder skrivelse
108/1955 omnämnde Richard Dahm uppehållit sig i sibiriska
arbetslägret Norilsk önskvärt Ni om möjligt frågar Dahm
när och i vilka lägerpunkter i Norilsk han varit internerad
samt om han där träffat eller hört talas om svenskar.